

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23.05.2012, sp. zn. 30 Cdo 2243/2011, ECLI:CZ:NS:2012:30.CDO.2243.2011.1

Číslo: 90/2014

Právní věta:

Přiznává-li Evropský soud pro lidská práva právním nástupcům stěžovatele aktivní legitimaci (locus standi) k pokračování v řízení před ním, děje se tak výhradně na základě jeho procesního postupu a nejsou tím zakládány hmotněprávní nároky, které vnitrostátní právo nezná (například dědění nároku na náhradu nemajetkové újmy způsobené porušením práva na projednání věci v přiměřené lhůtě).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 23.05.2012

Spisová značka: 30 Cdo 2243/2011

Číslo rozhodnutí: 90

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Postoupení pohledávky, Právní nástupnictví, Průtahy v řízení, Zadostiučinění (satisfakce)

Předpisy: § 107 o. s. ř.

§ 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.

§ 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

§ 243c odst. 1 o. s. ř.

§ 31a předpisu č. 82/1998Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Právní předchůdkyně žalobkyně, M. H., se žalobou podanou v této věci domáhala po žalované náhrady nemajetkové újmy ve výši 650 000 Kč, vzniklé jí v důsledku nesprávného úředního postupu v posuzovaném řízení, vedeném před Okresním soudem v Jičíně a posléze před Okresním soudem v Semilech, spočívajícího v nepřiměřené délce tohoto řízení. Původní žalobkyně v průběhu řízení zemřela, a soud prvního stupně proto usnesením ze dne 11. 10. 2007 rozhodl podle § 107 odst. 1 o. s. ř. o tom, že v řízení bude pokračováno se stávajícími žalobkyněmi jako jejími dědičkami.

Prvním rozsudkem ze dne 28. 4. 2008 soud prvního stupně zamítl žalobu z důvodu nedostatku aktivní věcné legitimace žalobkyně, neboť nárok na náhradu nemajetkové újmy považoval za „nepřenositelný na jinou osobu, neděditelný“. K odvolání žalobkyně byl tento rozsudek odvolacím soudem zrušen usnesením ze dne 27. 5. 2009, se závazným právním názorem, že žalobkyně jako právní nástupkyně původní žalobkyně jsou ve věci aktivně věcně legitimovány, a je proto třeba se jejich nárokem

zabývat.

O b v o d n í s o u d pro Prahu 2 ve věci rozhodl podruhé rozsudkem ze dne 4. 12. 2009, kterým uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyním společně a nerozdílně částku 137 000 Kč, zamítl žalobu do částky 513 000 Kč a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že dne 18. 8. 1993 podala právní předchůdkyně žalobkyň žalobu u Okresního soudu v Jičíně, kterou se domáhala zrušení kupní a darovací smlouvy proti V. a M. D. V roce 1999 byla věc přikázána Okresnímu soudu v Semilech z důvodu vyloučení soudců Okresního soudu v Jičíně z jejího projednání. Řízení bylo pravomocně skončeno usnesením odvolacího soudu o schválení smíru, jež nabylo právní moci dne 18. 1. 2006. Žalovaná na žádost právní předchůdkyně žalobkyň jí přiznala zadostiučinění za nemajetkovou újmu vzniklou nepřiměřenou délkou posuzovaného řízení v částce 68 500 Kč. K výplatě této částky však nedošlo, neboť právní předchůdkyně žalobkyň k tomu neposkytla dostatečnou součinnost a žalovaná tak měla za to, že přiznané zadostiučinění odmítla.

Soud prvního stupně na základě shora zjištěného skutkového stavu dospěl k závěru, že nepřiměřenou délkou posuzovaného řízení byla právní předchůdkyni žalobkyň způsobena nemajetková újma. Na základě kritérií § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění zákona č. 160/2006 Sb. (dále jen OdpŠk), provedl výpočet přiměřeného zadostiučinění v penězích na částku 137 000 Kč, kterou zavázal žalovanou zaplatit žalobkyním společně a nerozdílně, ve zbytku (do částky 513 000 Kč) žalobu zamítl.

M ě s t s k ý s o u d v Praze napadeným rozsudkem ze dne 10. 11. 2010 změnil rozsudek soudu prvního stupně v části, ve které bylo žalobě vyhověno tak, že ji zamítl, v zamítavém výroku rozsudek soudu prvního stupně potvrdil.

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, z nichž dovodil, že žádná z žalobkyň nebyla účastnicí posuzovaného řízení a nepodala ani žalobu v nyní projednávaném kompenzačním sporu. Z právního názoru ohledně legitimace žalobkyň, vyjádřeného v prvním kasačním rozhodnutí v této věci, jímž soud prvního stupně zavázal, nelze automaticky dovodit, že nárok na náhradu nemajetkové újmy vzniká dědicům po účastníku posuzovaného řízení, když toto nalézací řízení se právních nástupců netýkalo. Jiný případ by byl, kdyby právní nástupci vstoupili již do posuzovaného nalézacího řízení. Původní žalobkyně požadovala pouze odškodnění imateriální újmy a nikoliv náhradu škody věcné. Jelikož je nárok na náhradu nemajetkové újmy nárokem ryze osobnostní povahy, který smrtí oprávněného zaniká, a to bez ohledu na to, zda osoby blízké újmu poškozeného vnímaly jako újmu vlastní, nemohlo dojít k jeho přechodu na stávající žalobkyně. Z toho důvodu shledal žalobu nedůvodnou.

Žalobkyně a) napadla rozsudek odvolacího soudu v celém rozsahu (ohledně výroku o náhradě nákladů řízení nevznáší žádné námitky) dovoláním, jež má za přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) i c) o. s. ř. a opírá je o dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Zásadní právní význam napadeného rozsudku spatřuje v tom, že samotný odvolací soud v otázce „zdeditelnosti“ právního nároku na nemajetkovou újmu rozhoduje zcela nekonzistentně, kdy dne 27. 5. 2009 rozhodl ve prospěch dovolatelky a dne 10. 11. 2010 v její neprospěch. Dovolatelka odkázala na rozsudky Evropského soudu pro lidská práva (dále také ESLP nebo Soud). Ve věci Hartman proti České republice ESLP „přiznal zákonnému dědici procesní způsobilost nastoupit do řízení o náhradu škody způsobené dlouhým soudním řízením, které bylo ukončeno před úmrtím právního předchůdce stěžovatele a zároveň mu přiznal náhradu nemateriální újmy“, stejně tak ve věci Colozza proti Itálii, Malhous proti České republice, Sikó proti Maďarsku. Ve všech uvedených případech stěžovatelé zemřeli po skončení původního řízení, na jehož průběh si stěžovali, a jejich právní nástupci byli aktivně legitimováni k pokračování v řízení o stížnostech a posléze jim byla ze strany Soudu přiznána

náhrada nemajetkové újmy. ESLP v žádném ze svých rozhodnutí nevyjádřil pochybnosti o děditelnosti tohoto nároku. Žalobkyně poukázala rovněž na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [30 Cdo 4815/2009](#) týkající se právního nástupnictví. Dovojuje z něj, že při posuzování přiměřené délky sporného řízení je třeba přihlížet i k době, po kterou probíhalo řízení za účasti právní předchůdkyně dovolatelky, tedy, že nárok na náhradu imateriální újmy je zděditelný, přičemž tento závěr potvrzuje i rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [30 Cdo 3326/2009](#). Proto navrhla, aby dovolací soud zrušil napadené rozhodnutí a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná se k dovolání nevyjádřila.

N e j v y š š í s o u d dovolání zčásti zamítl a ve zbylém rozsahu odmítl.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. 7. 2009 (viz čl. II., bod 12 zákona č. 7/2009 Sb.).

Dovolatelka předložila Nejvyššímu soudu spolu s dovoláním smlouvu o postoupení pohledávky ze dne 28. 2. 2011, kterou žalobkyně b) postoupila „svou pohledávku uplatněnou žalobou na náhradu škody způsobené nepřiměřeně dlouhým řízením“ na žalobkyni a), jež se tak měla stát v daném nároku jedinou právní nástupkyní M. H. Nejvyšší soud předesílá, že nemohl k tvrzení o postoupení nároku žalobkyně b) na žalobkyni a) přihlídnout, neboť jde o nepřipustné skutkové novum (srov. § 241a odst. 4 o. s. ř.), přičemž rozhodnutí o procesním nástupnictví podle § 107a o. s. ř. v rámci dovolacího řízení není možné (§ 243c odst. 1 o. s. ř.). S ohledem však na to, že soud prvního stupně rozhodoval o povinnosti žalované plnit žalobkyním společně a nerozdílně, nemá daná okolnost na rozsah dovolacího přezkumu žádný vliv s tou výjimkou, že rozsudek odvolacího soudu ve vztahu k žalobkyni b) zůstal dovoláním nedotčen.

Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 1 o. s. ř. Dovolací soud se proto zabýval přípustností dovolání.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

Dovolání a) žalobkyně do částky 137 000 Kč je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., není však důvodné.

Otázkou přechodu nároku na náhradu nemajetkové újmy vzniklé v důsledku porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě z účastníka původního řízení, který zemřel v průběhu řízení o náhradu nemajetkové újmy, na jeho právního nástupce, se Nejvyšší soud zabýval již ve svém usnesení ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. [30 Cdo 3394/2010](#). Toto usnesení a dále citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou veřejnosti dostupné na internetových stránkách Nejvyššího soudu www.nsoud.cz., v němž uvedl, že „nárok na zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu je nárokem osobní povahy, který může uplatnit pouze poškozený účastník nepřiměřeně dlouhého řízení a jeho smrtí tento nárok zaniká“. Názor odvolacího soudu, že na žalobkyně nepřešel nárok jejich právní předchůdkyně na náhradu nemajetkové újmy, vzniklé jí nepřiměřenou délkou soudního řízení, je proto správný.

Odkaz dovolatelky na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2010, sp. zn. [30 Cdo 4815/2009](#), je nepřiléhavý, neboť ten se týká výkladu pojmu celková délka (původního) řízení za situace, kdy v průběhu posuzovaného řízení dojde k úmrtí (původního) účastníka, a v řízení je proto pokračováno s jeho právním nástupcem. Pro tento případ Nejvyšší soud v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva dovodil, že dědicům původního účastníka svědčí celková délka řízení (§ 31a odst. 3

písm. a/ OdpŠk) jako skutečnost zakládající nárok na náhradu nemajetkové újmy ve smyslu § 31a odst. 1 a 3 OdpŠk, vstoupili-li do posuzovaného řízení jako právní nástupci původního účastníka v jeho průběhu. Z toho důvodu je jim přičitatelná i újma vzniklá nepřiměřenou délkou řízení jejich právnímu předchůdci.

Tento závěr se však neuplatní v situaci, kdy k úmrtí původního poškozeného dojde až po skončení posuzovaného řízení a nijak proto neřeší otázku dědění nároku na náhradu nemajetkové újmy nepřiměřenou délkou původního řízení způsobené.

V dovolatelkou odkazovaném rozsudku ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. [30 Cdo 3326/2009](#), se Nejvyšší soud otázkou přechodu nároku na náhradu nemajetkové újmy vzniklé v důsledku porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě vůbec nezabýval. Skutečnost, že právnická osoba má, jak dovolatelka uvádí, „sama o sobě proměnlivý osobní substrát“, ještě neznamená, že by újma způsobená této právnické osobě nepřiměřeně dlouhým řízením, byla újmou osob, které se na dané právnické osobě podílejí (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2011, sp. zn. [30 Cdo 675/2011](#)).

V dovolání citovaná rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva vyjadřují praxi Soudu, podle které v případě úmrtí stěžovatele v průběhu řízení probíhajícího před ESLP může Soud přiznat právním nástupcům stěžovatele aktivní legitimaci (*locus standi*) k pokračování v řízení před Soudem. Děje se tak ale výhradně na základě procesního postupu ESLP, bez dopadu do hmotného práva Smluvních států Úmluvy, včetně otázky dědění nároku na náhradu nemajetkové újmy způsobené porušením práva na projednání věci v přiměřené lhůtě.

Ostatně z judikatury Evropského soudu pro lidská práva zřetelně vyplývá závěr, převzatý i v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2010, sp. zn. [30 Cdo 4815/2009](#), že v případě právního nástupnictví v průběhu posuzovaného řízení, které bylo nepřiměřeně dlouhé, nemusí odškodnění takto vzniklé újmy dosahovat stejné výše, jaké by dosahovalo v případě odškodnění původního účastníka řízení (srov. rozsudek první sekce Evropského soudu pro lidská práva ve věci Apicella proti Itálii, ze dne 10. 11. 2004, č. 64890/01, bod 26, a rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva v téže věci ze dne 29. 3. 2006, bod 66). K takovému závěru by nebyl důvod v případě, pokud by se jednalo *stricto sensu* o dědění nároku na náhradu nemajetkové újmy, neboť ten by nemohl být krácen a musel by na právního nástupce přecházet ve stejném rozsahu, v jakém náležel jejich právním předchůdcům.

Dovolací soud ze spisového materiálu nezjistil, že by bylo řízení stížnou některou z vad uvedených v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. nebo jinou vadou řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (sama žalobkyně žádnou vadu řízení nenamítala).

Z uvedených důvodů Nejvyšší soud dovolání podle § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. v rozsahu napadení rozsudku odvolacího soudu do částky 137 000 Kč zamítl.

Dovolání do částky 513.000,- Kč by bylo přípustné pouze podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Jestliže však není dovolání důvodné v části, kde je dána jeho přípustnost ze zákona (viz výše), nemůže být přípustné pro řešení stejných otázek v části, kde je podmínkou přípustnosti zásadní právní význam napadeného rozhodnutí ve smyslu § 237 odst. 3 o. s. ř. (se zřetelem k nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 28. 2. 2012, sp. zn. [Pl. ÚS 29/11](#), je zrušeno uplynutím doby dne 31. 12. 2012). Proto dovolací soud v této části dovolání jako nepřípustné odmítl (§ 243b odst. 5, věta první, a § 218 písm. c/ o. s. ř.).

**) Ústavní stížnost proti tomuto rozsudku odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. III. ÚS 3197/2012.*